

EKONOMSKA TEORIJA I RAZVOJNA POLITIKA

Dr Ilija Rosić*

NEKA MAKROEKONOMSKA PITANJA ZNAČAJNA U IZUČAVANJU NACIONALNE EKONOMIJE

Apstrakt. Cilj pozitivne ekonomije, koja se bavi ciljevima i naučnim objašnjenjima funkcionisanja privrede, je da pojasni način na koji društvo donosi odluke o proizvodnji, potrošnji, razmeni dobara. Time se saznaje zašto privreda funkcioniše na način na koji funkcioniše, a dobija se i solidna baza za predviđanje kako bi privreda reagovala u situaciji kada bi se neke okolnosti promenile.

Saznanja iz drugih naučnih disciplina i drugih nauka, Ekonomika Jugoslavije bogato koristi da bi dala odgovor na pitanja iz domena svog predmeta izučavanja. U objašnjenju velikog broja nepoznanica iz privrednog rasta, strukture i funkcionisanja, posebno su značajna saznanja koja se dobijaju od Makroekonomije i od Opšte teorije ekonomskih sistema.

Odnos Makroekonomije i Ekonomika Jugoslavije treba posmatrati kao odnos opšteg i pojedinačnog. Sličnosti proizilaze iz opšteg pristupa problema rasta, strukture i funkcionisanja, dok su razlike u tome što Ekonomika Jugoslavije proučava sva ta pitanja konkretno vezana za privredu naše zemlje, koristeći pri tom opšta saznanja Makroekonomije.

Abstract. The aim of positive economy, which deals with aims and scientific explanations of economy functioning, is to clear up the way in which a society makes decisions about production, consumption, exchange of goods. Thus we find out why economy functions in the way it functions and we obtain a solid base foreseeing how economy would react to the situation when some circumstances would change. The aim of normative economy is to offer recommendations based on individual valuable judgement.

Economics of Yugoslavia uses fully knowledge from other scientific disciplines and other sciences in order to give answer to questions from the domain of its subject of study. In the explanation of a great number of unknown facts. From economic

* Redovni profesor Ekonomskog fakulteta u Kragujevcu.

growth, structure and functioning, especially significant knowledge is obtained from Macroeconomics and General of Economic Systems.

The relationship of Macroeconomics and Economics of Yugoslavia should be regarded as the relationship of general and individual. The similarities result from general approach to the problem of growth, structure and functioning while differences are in that that Economics of Yugoslavia studies all these questions which are concretely related to the economy of our country using general knowledge of Macroeconomics.

1. Pojam makroekonomije

Makroekonomija je nauka o agregatnom ponašanju privrede kao celine. Agregatni trendovi nisu ništa drugo nego rezultat miliona individualnih odluka pojedinačnih firmi o angažovanju kapitala, o novoj zaposlenosti, o kretanju cena, o ponašanju na tržištu, o povezanosti u nove ekonomske celine, i sl. Makroekonomija se, dakle, bavi sveukupnim (opštim) ekonomskim tendencijama, a ne pojedinačnim tendencijama razvitka određenih firmi ili regiona. Takvim izučavanjem Makroekonomija stvara opšti okvir za razumevanje procesa donošenja pojedinačnih odluka na nivou firmi ili drugih manjih ekonomskih celina.

Govoreći o pojmu Makroekonomije, Robert Gordon ističe: "Mnoge teme se mogu smestiti u jednu od dve kategorije: makroekonomija i mikroekonomija. Reč makroekonomija potiče od grčke reči "makro" što znači veliko, a mikroekonomija potiče od grčke reči "mikro", što znači malo. Ili, drugačije rečeno, makroekonomija izučava ukupnu (opštu) agregatnu ekonomiju a mikroekonomija dezagregirane sastavne delove." [1] Logično je otuda, što makroekonomija daje odgovor na neka suštinska ekonomska pitanja, kao što su: od kojih faktora i kako zavisi ekonomski rast? Kakve su i koje posledice male i velike nezaposlenosti? Šta dovodi do ekonomskih ciklusa? Kakva je uloga države u pospešivanju ekonomskog rasta, obuzdavanju inflacije i smanjenja velike nezaposlenosti? Kako ekonomske izmene u jednoj zemlji utiču na privredni razvoj susednih zemalja i okruženja u celini. Prema Saksu, makroekonomska analiza se sastoji iz tri etape. [2] U prvoj etapi makroekonomske analize se postavlja opšte teoretski okvir za najznačajnija makroekonomska pitanja kako bi se razumeo proces donošenja odluka pojedinačnih preduzeća ili domaćinstava, modelirajući ponašanje izabranog, tzv. reprezentativnog preduzeća ili domaćinstva na osnovu teoretski definisanih ekonomskih instrumentarija.

U drugoj etapi posredstvom agregiranja vrši se sagledavanje pojedinačnih odluka individualnih domaćinstava i preduzeća i kroz tu prizmu se sagledavaju opšte ekonomske tendencije i ukupna ponašanja privrede.

Na osnovu dobijenih informacija u drugoj etapi, u trećoj etapi se objašnjavaju tekuća ili predviđaju buduća kretanja, čime se dobija odgovor da li je postavljeni teorijski okvir realan i ima li smisla. Istovremeno se opšteteorijski okvir obogaćuje nalazima empirijske analize. "Najveći broj glavnih pitanja kojima se bavi Makroekonomija uključuje ukupni nivo proizvodnje, nezaposlenost, cene, spoljnu trgovinu, šta utiče na njihov tekući nivo? Šta određuje promene ovih varijabli u kratkom a šta u dugom roku? Zašto je dohodak danas veći nego pre 50 ili 100 godina? Šta uzrokuje recesiju a šta ekspanziju? Šta utiče na kratkoročne fluktuacije društvenog proizvoda? Šta su uzroci inflacije? Šta određuje dugoročni prosečni nivo cena u privredi? Šta određuje kratkoročne fluktuacije rasta cena? Kako objasniti fenomen istovremenog rasta nezaposlenosti i rasta cena? Kakav je značaj trgovinskog bilansa, deficita ili suficita na funkcionisanje privrede i šta određuje njegovo kretanje u kratkom ili dugom roku? Šta određuje komponente agregatne tražnje (potrošnja, investicije, državna potrošnja, saldo trgovinskog bilansa), čime je definisana agregatna ponuda i šta određuje ravnotežni proizvod. Ovo su samo neke od oblasti na koje makroekonomisti pokušavaju da pruže odgovor. [3]

Makroekonomija, dakle uočava i definiše globalne probleme ekonomske misli (4(dajući odgovore na pitanja tipa: šta utiče da nacionalna privreda bude bogatija ili siromašnija? Šta utiče na ovakvu ili onakvu raspodelu nacionalnog dohotka? Kako se građani u jednoj zemlji ponašaju prema budućnosti? Zašto je npr. u poslednjih deset godina poovećanje cena u Argentini imalo intenzivan rast? Zašto je rast cena u Švajcarskoj bio neznatan? Šta utiče na slabljenje američkog dolara u odnosu na japanski jen? Zašto SAD imaju veći uvoz nego izvoz?, i sl.

Jedno od važnijih područja istraživanja u Makroekonomiji jeste i uticaj politike države posebno fiskalne i monetarne na ukupna kretanja u privredi. Napor Makroekonomije treba da ide u pravcu traženja optimalne uloge države kako se ne bi gušila inicijativa pojedinačnih firmi, odnosno kako bi se stvorile racionalne veze između privrede i ekonomske politike (jer su one nepredvidive i nestabilne), čime bi se stvorila zdrava osnova za upravljanje privredom. U odnosima privrede i ekonomske politike, makroekonomija treba, dakle, da pomogne kreatorima ekonomske politike da ocene potencijalne efekte alternativnih politika, čime se omogućava poboljšanje ekonomske politike, odnosno i samo funkcionisanje privrede.

2. Konkretnije sagledavanje nekih makroekonomskih pitanja značajnih za izučavanje ekonomike Jugoslavije

Ekonomika Jugoslavije je jedan od ogranaka ekonomskih nauka. U objašnjenju privrednog rasta, strukture i funkcionisanja konkretnog ekonomskog sistema, ona koristi saznanja drugih naučnih disciplina u sistemu ekonomskih nauka kao i drugih društvenih i prirodnih nauka. Ekonomske nauke su u okviru društvenih nauka u određenom smislu bazične nauke, jer proučavaju ekonomske zakone koji regulišu međusobne odnose ljudi na području proizvodnje materijalnih dobara i proizvodne snage na kojima se ti odnosi zasnivaju.

Cilj pozitivne ekonomije, koja se bavi ciljevima i naučnim objašnjenjima funkcionisanja privrede, je da pojasni način na koji društvo donosi odluke o proizvodnji, potrošnji, razmeni dobara. Time se saznaje zašto privreda funkcionise na način na koji funkcionise, a dobija se i solidna baza za predviđanje kako bi privreda reagovala u situaciji kada bi se neke okolnosti promenile. Cilj normativne ekonomije je da ponudi preporuke zasnovane na individualnom vrednosnom sudu. Brojne su propozicije u pozitivnoj ekonomiji oko kojih postoji saglasnost među ekonomistima. Tako, na primer, postoji saglasnost po stavu da kada država uvede porez na neku robu, da će cena te robe da poraste. Međutim, normativno pitanje da li je taj rast cena poželjan unosi sasvim drugu dimenziju u taj problem i izazvaće različite reakcije ekonomista, koji će, u zavisnosti od različitosti sopstvenih vrednosnih sudova, davati i različite preporuke za rešenje ovog problema.

Saznanja iz drugih naučnih disciplina i drugih nauka, Ekonomika Jugoslavije bogato koristi da bi dala odgovor na pitanja iz domena svog predmeta izučavanja. U objašnjenju velikog broja nepoznanica iz privrednog rasta, strukture i funkcionisanja, posebno su značajna saznanja koja se dobijaju od Makroekonomije i od Opšte teorije ekonomskih sistema.

U davanju odgovora na pitanja iz oblasti strukture i funkcionisanja konkretnog ekonomskog sistema, Ekonomika Jugoslavije se u značajnoj meri oslanja na neka opšta saznanja društvenih nauka. U vreme tzv. socijalističkog razvoja bivše SFRJ, u literaturi se puno prostora davalo odnosu Ekonomike Jugoslavije sa Političkom ekonomijom socijalizma. Razvoj tzv. real socijalizma i teorijski ispravna (ali u stvarnosti nikad postavljena niti ostvarena) ideja o potrebi stvaranja demokratskog društva i demokratske kontrole privrede, stvorili su pomalo nerealan shvatanje o potrebi stvaranja i posebnog zaokruživanja Političke ekonomije socijalizma. Teškoće, sa kojima se ovako zamišljena nauka suočavala, bile su višestruke i rezultat su, pre svega, protivurečnosti koje su nastajale na relaciji realnosti (postojanja totalitarnih sistema) i propovedanja demokratije kao civilizacijske tekovine društva. Otuda nije ni čudo što smo se osamdesetih godina, obilaskom više Univerziteta u zemljama tzv. real

socijalizma i prilikom razgovora sa poznatim profesorima koji se bave izučavanjem ove problematike, suočili sa istim ili sličnim problemima koje smo iz ovog domena imali i u našoj zemlji. Naime, Politička ekonomija socijalizma nije uspevala da odgovori ni na pitanja šta je osnovni cilj socijalističke proizvodnje, ni koja je to motivaciona poluga u takvom "socijalizmu".

Ta činjenica, kao i iskorak iz određenih ideoloških zabluda, ostavlja nam prostora da realno ukažemo na neka otvorena pitanja (neka su na nivou dilema a neka nisu ni dobila odgovor) u opšte teorijskom pristupu u sadašnjem vremenu, koristeći pri tom savremena makroekonomska shvatanja i nekih zapadnih ekonomista kao i postojeću realnost u razvoju nekih zapadnoevropskih ekonomija.

Kao opšta nauka, Makroekonomija pruža neophodnu teorijsku bazu na kojoj se može dalje da gradi ekonomika jedne konkretne zemlje. S obzirom da sve ekonomske nauke čine povezan sistem sa međusobnim povratnim uticajem, ističemo da Makroekonomija zauzima posebno mestu ukazujući na osnovne zakone kretanja i razvoja privrede i društva, osnovne dinamičke faktore, osnovne ciljeve razvitka i tome slično. Njoj su, svakako, potrebna brojna empirijska istraživanja drugih nauka, a pre svega ekonomskih, da bi mogla da vrši određena uopštavanja i da izvlači pravilnosti u razvoju privrede.

Odnos Makroekonomije i Ekonomike Jugoslavije treba posmatrati kao odnos opšteg i pojedinačnog. Sličnosti proizilaze iz opšteg pristupa problema rasta, strukture i funkcionisanja, dok su razlike u tome što Ekonomika Jugoslavije proučava sva ta pitanja konkretno vezana za privredu naše zemlje, koristeći pri tom opšta saznanja Makroekonomije.

Oslanjajući se na saznanja Makroekonomije, Ekonomika Jugoslavije posebno očekuje od nje da sa više jasnoće da odgovor na veliki broj pitanja, među njima posebno ističemo sledeća:

1. Definisanje osnovnog cilja proizvodnje. Postojanje i razvoj tzv. socijalističkih zemalja stvorio je i pogodne uslove za nastanak tzv. "Političke ekonomije socijalizma", koja je, pre svega, trebala da da odgovor na pitanje šta je osnovni cilj privrednog razvoja u socijalizmu. Nemogućnost da se iz odgovarajućih institucionalnih rešenja i odgovarajućeg empirijskog iskustva da valjana osnova "Političkoj ekonomiji socijalizma" da da odgovor na ovo krucijalno pitanje, dovoljno govori i o uspešnosti takvog društvenog sistema za koga su neki ekonomisti s pravom upozoravali da jugoslovensko iskustvo i praksa peljuje svet od ideje socijalizma. Koristeći postojeća iskustva, "Politička ekonomija socijalizma" je osnovni cilj privrednog razvoja u socijalizmu nalazila bilo u: a) najpotpunijem zadovoljavanju potreba stanovništva izraženog kroz maksimiziranje individualne potrošnje, bilo u b) maksimalnom zadovoljavanju potreba stanovništva u smislu maksimiziranja društvenog standarda shvaćenog kao komplementarnost jedinstva individualne i kolektivne potrošnje. U sistemima

koji su kao polaznu osnovu prizivali demoraciju a u praksi je vrlo malo imali, nije se moglo ni očekivati da se osnovni cilj privrednog razvoja izdigne iznad potrebe za maksimizacijom materijalnog blagostanja. Uzmimo za primer bivšu SFRJ. Zakonom o udruženom radu iz 1976. godine institucionalizovana je maksimizacija dohotka kao osnovni cilj preduzeća i privrede u celini. Borba za maksimizaciju materijalnih vrednosti ostavila je po strani (ili negde pri dnu hijerarhijske lestvice) mnoge druge vrednosti koje se mogu označiti civilizacijskim ciljevima. Ta činjenica najbolje ukazuje i na kvalitet jednog društvenog sistema koji je postojao. To je ujedno i jedno od opravdanja i za Političku ekonomiju socijalizma što je osnovni cilj privrednog razvoja u socijalizmu tražila i na marginama materijalnih vrednosti.

Kontroverze, nejasnoće i mnoge dileme nalazimo i u savremenim naučnim razmišljanjima autora razvijenih zapadnoevropskih zemalja i SAD, što najbolje govori o svojoj težini da se definiše jedan sveopšti pristup osnovnom cilju privrednog razvoja. U knjizi UNDERSTANDING CAPITALISM – Competition, Command and Change in The U.S. Economy (New York, 1991.) Samuel Bowles i Richard Edwards, u XI poglavlju Investiranje, proizvodnja i zaposlenost ističu: "Jedna od stvari koje je najteže razumeti i prihvatiti, u vezi s našom privredom jeste činjenica da gotovo uvek postoje preduzeća koja ne rade i ljudi koji traže posao, a u isto vreme ima mnogo nezadovoljenih ljudskih potreba. Ljudima trebaju proizvodi koje su nezaposleni radnici mogli proizvesti da su radili u preduzećima koja ne rade. Ipak oni ne rade. Zašto?"

Jedan primer: Salinas Country u Kaliforniji – bogato poljoprivredno područje – zvanično je bilo proglašeno područjem u kome vlada glad. Zašto? Zbog toga što tamošnji nezaposleni radnici nisu imali novca da kupe hranu.

Ili jedan uopšteniji primer iz 1982. godine. U proseku je dnevno 30% industrijskog kapaciteta u SAD bilo neiskorišćeno. Da su kapaciteti bili potpuno iskorišćeni, sve privremeno zatvorene firme ili preduzeća sa nepotpunim korišćenjem kapaciteta, proizveli bi društveni proizvod vredan oko 100 milijardi dolara ili dobra u vrednosti od 1.250 dolara po svakom domaćinstvu u SAD. Kapaciteti nisu bili neiskorišćeni zato što nije bilo ljudi koji bi hteli da rade. Nasuprot, 1982. godine u proseku je dnevno 10,7 miliona ljudi tražilo posao i nije ga nalazilo.

Činjenica, da postoje neiskorišćena sredstva za rad, nezaposleni ljudi i nezadovoljene potrebe suprotna je našem svakodnevnom ponašanju. Ako trebate stalažu za knjige a imate alat i daske, kao i vremena, prionut ćete na posao i napraviti policu. Kada organizujemo svoju sopstvenu proizvodnju – u porodici, malim grupama ili sami za sebe, neće nam se dogoditi da imamo neiskorišćene alatke ili nezaposlene ruke i nezadovoljene potrebe. To je zato što kada proizvodimo za sebe cilj nam je da napravimo nešto što nam je potrebno (ili što u najmanju ruku želimo). Ako imamo

nezadovoljene potrebe i alat i vremena da obavimo posao mi ćemo ga jednostavno obaviti.

Savremena privreda nasuprot tome, organizovana je sasvim drugačije. Svrha proizvodnje roba nije u tome da se zadovolji neka potreba; svrha je stvaranje profita, određenje rečeno, ukoliko vlasnici koji upravljaju proizvodnim procesom ne veruju da će ostvariti profit, oni i ne započinju proizvodnju; jednostavno ostavljaju sredstva za rad i fabrike neiskorišćene i ne unajmljuju radnike. [5]

Ukazujući na činjenicu da se teorijska razmatranja osnovnog cilja privrednog razvoja kreću u dijapazonu od isticanja značaja individualne korisnosti do maksimizacije materijalnih vrednosti (profita, dobiti, dohotka, akumulacije, i sl.), mi smo upravo ukazali da je pitanje jasnog definisanja osnovnog cilja od veoma velikog praktičnog značaja i daleko je od toga da bude samo teorijsko pitanje. Jer u zavisnosti od toga šta smatramo osnovnim ciljem jednog društva određivaće se čitava politika njegovog razvoja. Cela skala društvene korisnosti pojedinih materijalnih dobara je i u čvrstoj zavisnosti od tačno definisanog cilja materijalne proizvodnje: šta u celini i pre svega njome želimo da postignemo?

Polazeći od najnovijih dostignuća u Opštoj teoriji ekonomskih sistema, pre svega, sve više se maksimiziranje društvenog blagostanja prihvata kao najsveobuhvatniji pojam koji pored svih oblika potrošnje obuhvata još i sve komponente položaja čoveka u društvu (političke slobode, nivo demokratije u donošenju krupnih društvenih odluka, nivo slobode štampe i informisanja u celini i sl.). Da bi ovako formulisan cilj bio realizovan, potrebna je optimizacija velikog ekonomskog sistema kao podsistema celog društvenog sistema koji takođe mora imati optimalan nivo organizovanosti. "U optimalnom društvenom sistemu sve potrebe i društva u celini i svakog pojedinca najbolje su zadovoljene. Optimalni društveni sistem pretpostavlja da su svi njegovi podsistemi, u koje ulazi i privreda, takođe optimalni, što znači svaki član takve društvene zajednice u najboljoj srazmeri zadovoljava sve svoje potrebe, a ne samo potrebe u materijalnim dobrima. Takođe, takvo društvo ne bi patilo od neproporcionalnog razvitka shvaćenog u dinamičkom smislu, koji uvek izaziva smanjenje efikasnosti društvenih sredstava, odnosno smanjenje racionalnosti u najširem njenom značenju." [6]

Nažalost, dosadašnji razvoj teorije optimizacije društvenih sistema kao i nerasčišćenost nekih osnovnih teorijskih problema ne omogućavaju davanje potpunog odgovora na pitanje kakav treba da bude sistem osnovnih ciljeva privrednog i društvenog razvitka, polazeći pri tom od potrebe stalne smene osnovnih ciljeva i ograničavajućih uslova kao i od njihovog različitog prioriteta u vremenu.

2. Kvantifikacija važnosti neke potrebe kao i znanja o kvantifikaciji društvene korisnosti proizvedenih materijalnih dobara je druga oblast od ogromne važnosti za

izučavanje ekonomike jedne zemlje a na koju Makroekonomija nije dala zadovoljavajući odgovor. Istina, definisati društveno priznatu potrebu i odrediti kako se meri društvena važnost pojedinih potreba zahteva čvrstu saradnju većeg broja društvenih a i nekih prirodnih nauka. Nažalost, od društvenih nauka nije dobijen odgovor ni na pitanje kako naći najbolji metodološki pristup takvim istraživanjima. Kako onda možemo govoriti o jasnoći osnovnog i čitavog sistema izvedenih ciljeva privrednog i društvenog razvitka ako neznamo jasan odgovor na pitanje kolike su ukupne potrebe nekog društva, kao i ako nemamo predstavu o značaju svake potrebe sa društvenog stanovišta.

"Sa navedenim pitanjima, kao njihovo logično produženje, javlja se i problem socijalne stratifikacije društva kao rezultat raspona u ličnim dohocima do kojih se ide u nekoj zemlji. To opet ima svojih daljih implikacija ne samo na strukturu lične potrošnje, već je time predodređen u najvećoj meri odnos lične i opšte potrošnje, predodređen je stepen neposredne obaveze društva u regulisanju kretanja životnog standarda stanovništva, itd." [7]

3. Uloga države u razvoju privrede je treća oblast koja se široko može tretirati i predstavlja jedno od centralnih ekonomskih pitanja u savremenim uslovima razvoja. Država ili tačnije donosioci odluka u raznim državnim institucijama (na lokalnom, republičkom ili federalnom nivou) takođe je i samostalni ekonomski akter. Glavne državne ekonomske aktivnosti mogu se razmatrati u nekoliko nivoa: a) država kao proizvođač, b) kao mikroekonomski regulator, c) kao distributer i d) kao makroekonomski regulator.

Kao proizvođač, država zapošljava ljude u javnim preduzećima od kojih su najznačajnija železnica, energetika, pošta, zdravstvo, školstvo, vojska, milicija, i sl.

Kao mikroekonomski regulator, država utiče na to šta će se proizvoditi, način na koji će se dobra i usluge proizvoditi i na mesto gde će se proizvoditi. Da bi u tome uspela, upotrebljava razna sredstva, od poreza, subvencija pa do propisivanja raznih standarda i dozvola. Kao mikroekonomski regulator država, takođe, utiče i na raspodelu.

Kao distributer, država utiče na raspodelu dohotka između grana i grupacija između određenih područja, odnosno ekonomskih regiona, između bogatih i siromašnih, između ljudi različitih starosti i sl.

Kao makroekonomski regulator, država koristi različite metode kojima utiče na poslovni ciklus i kontroliše nestabilnost cena, profita i zaposlenosti koje proizilaze iz njegovog naizmeničnog ritma ekspanzije i recesije.

Imajući u vidu veliku ulogu države u razvoju nacionalne privrede, postavlja se pitanje u kojoj meri je moguće ostvariti pravila demokratske vladavine od strane donosioca odluka u raznim državnim institucijama. Iz jednog ugla posmatrano, postoji

moć i privilegovanost nosioca kapitala (bilo da je to država ili privatnici) pri čemu se vrlo često ekonomska sredstva mogu pretvoriti u političku moć. Uzmimo samo za primer razne političke kampanje. Sloboda govora i štampe (koja važi i za TV i radio) jamči da ljudi mogu reći i da novinari mogu napisati šta žele. Sa druge strane onaj ko je vlasnik medija u periodu političkih kampanja njima manipuliše na razne načine kako bi izmenio javno mnjenje.

Drugi ugao posmatranja uloge države je vladavina pravila demokratske vladavine koja daje veliku moć biračkom telu, tj. velikoj većini punoletnih građana. Pravila su demokratske države unapred legalno usvojena institucionalna rešenja kojima je svrha da se tačno zna kako se donose javne odluke i ko ih donosi. Institucionalna rešenja koja su demokratski doneta su kao i pravila u košarci ili vaterpolu na primer, ona određuju samo kako treba igrati igru demokratske vladavine a ne ko će pobediti.

Moć kapitala i funkcija je vrlo često u direktnoj suprotnosti sa skupinom pravila demokratske vladavine. Vrlo često na primer, institucionalna rešenja (pravila) su veoma demokratski postavljena, pa ipak ta ista pravila ne osiguravaju svakom građaninu da ima više -manje jednak uticaj na ishod procesa državnog odlučivanja. Vrlo često oni koji imaju novac, vlast ili druga sredstva da lobiraju, objavljuju oglase, podupiru svoje kandidate, itd. verovatno će imati više političkog uticaja, čak i kada se demokratska pravila dosledno poštuju.

Imajući u vidu značajnu ulogu države u privrednom razvoju jedne nacionalne ekonomije, smatramo da je neophodno da društvene nauke daju odgovor na nekoliko pitanja. Pre svega, mora se jasno definisati minimum demokratske vladavine u jednoj zemlji. Mišljenja smo da bi taj minimum demokratske vladavine morao da obuhvati barem dve stvari: a) demokratski pristup izborima uz opšte i jednako pravo glasa i b) ostvarivanje svih građanskih i ličnih sloboda. Osim toga, moraju se jasno definisati uzroci i posledice konfliktnih situacija između nosioca moći i vlasti koji su često suprotni principima demokratske vladavine. Ta konfliktnost može ostaviti izuzetno teške posledice po ekonomski razvoj i ličnu i opštu motivisanost ljudi.

Naveli smo tri velike grupe nedovoljno osvetljenih problema iz domena Makroekonomije, radi ulustracije dokle idu danas mogućnosti Ekonomike Jugoslavije da pruža objašnjenja razvoja i funkcionisanja jugoslovenske privrede kao celine, odnosno da ukažemo na limitiranost u traženju konkretnih odgovora za dobijanje optimalnih institucionalnih rešenja kada je reč o konkretnom privrednom sistemu.

Literatura:

- [1] Robert J. Gordon, A division of Scott, Foresman and Company, Glenview, Illinois, London, England, 1990. (str. 4)

- [2] Jeffrey D. Sachs, Felipe Larrain B., *Macroeconomics in the Global Economy*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Hersey, (prevod na ruski jezik, "Delo", Moskva, 1996. g. str. 21)
- [3] Dr N. Čobeljić, dr I. Rosić, dr G. Pitić, *Makroekonomija i privredni razvoj*, Komino trade, Kraljevo, 1997. g.
- [4] Boyes, W., Melvin, M., *Macroeconomics*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1991.
- [5] Samuel Bowles and Richard Edwards: *Understanding Capitalism, Competetion Command and Change in The U.S. Economy*, New York, 1991.
- [6] Dr N. Čobeljić, dr I. Rosić: "Privredni razvoj i privredni sistem Jugoslavije", *Savremena administracija*, Beograd, 1992. god, str. 6.
- [7] *Ibid.*, str. 6.